

claims of Paris Parliament that was the powerful judicial authority. Using his legal right to evocation and personally taking part in the meetings of parliament, the king undermines the importance of this institution in the political life of the country. Special attention is paid to the analysis of the royal edict of 24 July 1527, which effectively captured the Parliament to the French crown. This document clearly demonstrated the personality and character of the king as well as his absolutist aspirations.

Key words: Francis I, early French absolutism, evocation, right of remonstrance, «bed of justice»

УДК 94(043.3)

Р. В. Дудар

ЗАНЕПАД ТА ЛІКВІДАЦІЯ ЯНИЧАРСЬКОГО КОРПУСУ

У статті аналізуються передумови та причини, які призвели до занепаду та ліквідації (1826 р.) корпусу яничарів в Османській імперії, визначено обставини погіршення бойових кондицій згаданого корпусу, відтворено позавійськове повсякдення яничарів. Охарактеризовано комплекс заходів султана Махмуда II, покликаних запобігти поширенню деструктивних явищ в державі.

Ключові слова: яничари, армія, султан, військо, Османська імперія, повстання, заколот

Постановка проблеми. На початковому етапі свого існування (друга половина XIV–XVI ст.) яничарський корпус був воєнною силою, яка була готова кожної миті захистити Османську імперію та її правителів. Але вже з середини XV ст. яничари почали перетворюватися на серйозну політичну силу. Армія (і зокрема яничарський корпус) перестали ефективно виконувати покладені на них завдання, свідченням чого стала низка поразок, яких зазнали османи від армій європейських держав та Російської імперії. Перша третина XIX ст. наочно продемонструвала майже повну нездатність збройних сил імперії зберегти територіальну цілісність Порти, відтак реорганізація армії перетворилась на одну з найголовніших завдань османських урядів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зусилля османського уряду, направлені на модернізацію армії, привернули увагу цілої низки істориків, і, в першу чергу, слід відзначити монографію радянської дослідниці Г. Клейман [3], в якій зібраний значний матеріал про боездатність та основні напрямки реформування армії Османської імперії. У центрі уваги більшості істориків перебував здебільшого процес організації, комплектування та функціонування яничарського корпусу, а також з'ясування впливу яничарів на перебіг політичних процесів в Османській державі. У цьому контексті слід згадати про статті відомої дослідниці історії османів І. Петросян [10–13], яка також виступила перекладачем та упорядником надзвичайно важливого у джерельному відношенні трактату невідомого автора з історії та організації яничарського корпусу [4]. Значний внесок у вивчення особливостей функціонування яничарського корпусу на завершальному етапі його існування зробив російський історик А. Міллер [5; 6].

Важливим етапом у дослідженні цієї проблеми став вихід у світ значної за своїм обсягом синтетичної праці «История Османского государства...» [2], цілий розділ якої присвячений аналізу проблем комплектування та внутрішньої організації османського війська, у тому числі й яничарському корпусу.

Публікація кількох важливих у джерельному відношенні зарубіжних праць додатково збагатила джерельну основу для відтворення специфіки функціонування та існування яничарського корпусу [23]. Цінну інформацію про яничарське військо можна почерпнути в працях турецьких дослідників І. Узінчаршили [24] та Ш. Мутлу [22].

В українській історіографії одним з перших до вивчення обставин формування та функціонування збройних сил Османської імперії, і зокрема, корпусу яничарів звернувся І. Срібняк [14–17]. Слід також відзначити наукову вартість монографії Т. Чухліба [19], який побіжно зупинився на організації яничарського корпусу. Однак загальний стан вивчення даної теми дозволяє стверджувати про перспективи її подальшого вивчення.

Метою статті є аналіз причин та передумов занепаду яничарського корпусу, які призвели до його ліквідації та подальшої реорганізації збройних сил Османської імперії.

Виклад основного матеріалу. Перше повстання яничар відбулося в 1449 р. Вони були незадоволені своїми заробітками і таким чином вимагали у влади підвищення платні. У

1451 р. на престол вступив Мехмед II (1451–1481 рр.), він прагнув забезпечити лояльність яничар, тому видав їм гроші, що стало звичаєм¹. Згодом вони почали влаштувати заколоти проти правителів, які не виконували їх вимог. Після смерті Мехмеда II (1481 р.) під час яничарського повстання був убитий великий візир Мехмед-Караман. У 1481 р. за їх підтримки трон султана імперії зайняв другий син Мехмеда Баязид II [18, 121], проте в 1512 р. яничари змусили його залишити престол, а на місце султана затвердили його сина Селіма I [18, 145].

У 1514 р. під час походу султана Селіма I проти іранського Ісмаїл-шаха яничари вигадували різні причини, щоб повернутися, нарікали на складнощі, з якими їм доводилося зіткнутися під час бою, а також намагалися влаштувати повстання. Такий стан справ змусив султана прийняти жорсткі заходи для їх заспокоєння, зокрема він наказав стратити яничарського агу і прийняв рішення призначити агу самостійно, тоді ж була введена посада помічника аги, якому підпорядковувалося ще кілька начальників. Однак і такі жорсткі міри щодо перетворення яничарського корпусу на слухняне військо не дали очікуваних результатів. У 1524 р. яничари знову влаштували повстання, яке супроводжувалося грабуванням будинків великих сановників, у тому числі великого візира Ібрагіма. Тоді ж вони пограбували і митницю в Стамбулі.

На початку XVII ст. яничари стали не лише провідною політичною силою Османської імперії та головним джерелом заколотів і змов, а й фактично почали скидати з престолу султанів. Спроба Османа II (1618–1622 рр.) у 1622 р. реформувати корпус коштувала йому життя. У 1623 р. яничари скинули з трону Мустафу I (1617–1618 рр., 1622–1623 рр.), в 1648 р. – Ібрагіма I (1640–1648 рр.), в 1703 р. – Мустафу II (1695–1703 рр.), в 1730 р. – Ахмеда III (1703–1730 рр.), в 1807 р. – Селіма III (1789–1807 рр.); все частіше їх жертвами ставали державні сановники.

Паралельно з ростом політичного впливу яничарського корпусу відбувалася його військова деградація. Причиною цього став відхід від головних принципів його комплектування і функціонування. При Сулеймані II почали приймати турків в аджем-і оглани² і навіть до війська. Значна частина таких новобранців не була підготовлена до тяжких випробовувань служби.

У середині XVI ст. яничари отримали право брати шлюб та створювати сім'ї. Одруженим яничарам дозволили жити в своїх будинках, а згодом і неодружені відмовилися залишатися в казармах і підкорятися суворій дисципліні [25]. Імперія була змушена турбуватися і про сім'ї яничар, так як грошей, які вони отримували, було недостатньо для того, щоб утримувати родину. Згодом до війська почали брати дітей яничар і, вже починаючи з XVII ст., у яничарському корпусі служили переважно турки.

Чисельність і питома вага яничар у турецькій армії постійно зростали, вони отримали ряд привілеїв: звільнення від світської і церковної юрисдикції, від сплати податків, підсудність тільки своїм командирам.

У XVII–XVIII ст. яничари почали займатися торгівлею та ремісництвом. Влада закривала на це очі, оскільки будь-яким чином намагалася відволікти увагу яничар від політики. Згодом під контролем у яничар опинилася значна частина зовнішньої торгівлі. Вони контролювали виробництво, постачання та продаж кави, фруктів, овочів.

Поширилася практика формального членства в яничарському корпусі, будь-хто міг заплатити гроші і стати яничаром та отримати право на їх пільги (судові, податкові і т.п.). Таким чином у корпусі поширювалися казнокрадство і хабарництво. Під час військових походів яничари все частіше відмовлялися іти в бій, а натомість займалися грабуванням та підпалами.

Таке становище корпусу стало причиною чисельних військових поразок Османської імперії. Всі спроби влади реформувати корпус були марними, оскільки яничари постійно протистояли таким мірам і мали неабияку підтримку: бідне населення імперії, мусульманське духовенство, улеми (богослови), дервіші з ордена бекташи³. Вже у XVIII ст. яничари стали небезпечними не для ворогів, а для османського уряду та імперії в цілому.

Після повстання яничар 14 листопада 1808 р., яке тривало до 23 листопада 1808 р., султаном став Махмуд II. Зайнявши трон, він, аби заспокоїти яничар, відразу підписав укази про

¹ Лише в 1774 р. звичай видавати гроші кожному яничару з нагоди першого походу нового султана скасував Абдул Хамід I.

² Корпус новобранців, в якому проходили спеціальну підготовку для служби в яничарському корпусі.

³ Бекташи – один з релігійних мусульманських дервішських орденів в Османській імперії.

амністію повстанцям, відмовився від реформ, які розпочав великий візир Мустафа-паша Байрактар, а саме скасував регулярне військо «навчених сейменів» (талімлі секбан). Після того, як Мустафа-паша загинув (1808 р.), вони розправилися з усіма прихильниками нової організації війська та «нової системи» (нізам-і джедид) [18, 551–572], знищивши усі казарми нових військ (побудовані ще під час правління Селіма III) та переважну більшість їх солдат. Яничари, сп'янілі успіхом, стали ще більш свавільними. Французький консул в Османській імперії в 1812–1814 рр. граф Андреоссі, описуючи ситуацію, що склалася тоді в Стамбулі, зазначав, що «реальна влада султана не поширювалася далі внутрішніх покоїв палацу» [20, 45].

Початковий етап правління султана Махмуда II був досить складним. Але вже після того, як 28 травня 1812 р. був укладений Бухарестський договір [2, 64], Махмуд II зміг зосередити свою увагу на внутрішніх справах Османської імперії. До цього часу він зумів залучити на свій бік кілька найбільш досвідчених представників правлячого класу, які, знаючи важкі наслідки феодальної анархії, почали усвідомлювати реально існуючу загрозу розпаду імперії. В умовах різкого зниження боєздатності та дисциплінованості армії особливо важливого значення набуло зміцнення центральної влади. Фактично Махмуд II, як султан, був позбавлений впливу, авторитету і влади, тому нагальним завданням стало зміцнення реальної влади уряду та султана в імперії. На шляху до досягнення цієї мети треба було подолати дві перешкоди: по-перше, покінчити з сепаратизмом дрібних і великих феодалів (пашів, аянів⁴ та деребеїв⁵), що прагнули до незалежності, і поставити керувати провінціями людей, які підтримували б плани султана та були вірними йому та уряду; по-друге, докорінно змінити становище в армії, зробивши її боєздатною, слухняною та дисциплінованою. Боротьба за здійснення цих завдань на практиці була важкою і тривалою [3, 21].

Тривалий час яничари протистояли усім спробам влади покращити військово-економічне становище в імперії. Вони також протистояли утворенню нових військ, оскільки вважали їх своїми суперниками. Починаючи з 20-х рр. XIX ст. султан вжив деяких заходів для боротьби з яничарами. Проте практика показала, що імперії було досить складно їм протистояти, оскільки і без того вона мала низку проблем. Один з головних таких дестабілізуючих чинників – повстання греків 1821 р. [2, 65], яке суттєво ускладнило становище імперії на міжнародному рівні, а також спровокувало низку внутрішньополітичних суперечок.

У 1824–1825 рр. ускладнилося фінансове становище армії. Уряд виділяв військам значні кошти, проте цього було недостатньо для їх належного утримання. Згодом з'ясувалось, що дехто з чиновників привласнював гроші, а війська натомість бідували і в результаті відмовлялися йти в бій. Султан був змушений позичити зі своєї скарбниці державному казначейству певну суму коштів, щоб покращити фінансове становище армії, проте і цього виявилось недостатньо. Наступним кроком чиновників була страта багатіїв з подальшою конфіскацією їхнього майна. Але й таке жорстке рішення не дало очікуваного результату. Тоді вирішили знецінити монету, такий спосіб покращення фінансового становища використовували не вперше. Уповноважений у справах Росії в Туреччині М. Я. Мінчакі у своєму донесенні до російського дипломата К. В. Нессельроде писав: «Щоб покрити величезні витрати, здійснені на озброєння проти греків, Порта веліла випустити в обіг нову монету номіналом на 15% нижче старої монети». Далі він зазначав, що подібне псування монети, до чого неодноразово удавалася Порта, є згубною мірою, результати якої поки залишаються непомітними для турків. Мінчакі стверджував, що подібні заходи, сильно відіб'ються на біржовому курсі, а можливо, навіть завершать громадське руйнування Туреччини [1].

Сучасники так характеризували становище, що склалося на той час в Османській імперії: «У скарбниці султана [...] зовсім немає грошей, все витрачено на війну з греками. Від своїх грецьких підданих Порта не отримує жодних податків. Якщо вона не в змозі буде платити своїм військам, то вони повернуться додому. Яничари розлючені, народ незадоволений. Для уникнення недоліку в грошах хочуть випустити монету меншим номіналом, але таке рішення знищить торгівлю» [7, 262]. Фінансові труднощі, низка військових невдач та неспокійна поведінка яничар викликала неабияке занепокоєння влади.

У перші роки грецького повстання яничари неодноразово організовували підпали та заколоти, тому уряд був змушений вжити заходи щодо боротьби з ними не лише в столиці,

⁴ Аяни – нотаблі, найбагатші та найвпливовіші представники мусульманського населення.

⁵ Деробей – букв. «господар долини», представник феодальної династії з правом внутрішньої автономії в межах підпорядкованих йому земель.

а й в провінціях. Махмуду II вдалося досягти певних успіхів у своїй централізаторській політиці: в цілій низці областей були усунені великі феодали – аяни, деребеї і сепаратистські налаштовані паші. Вони були замінені вірними людьми, які сприяли здійсненню політики Порти на місцях. Згодом яничари цих провінцій були змушені підкоритися владі. Так було, наприклад, в Алеппо у період керування Рагіб-паші – прихильника реформ, якому Махмуд міг цілком довіряти. Рагіб-паша зумів впоратися з місцевими яничарами, які до того постійно бунтували. В Ізмірі аналогічні заходи були прийняті Хасан-пашею. Незважаючи на те, що кількість яничарів в Ізмірі була дуже велика, вони були змушені підкоритися наполегливому та енергійному паші [20, 56].

Негативно налаштовані та вкрай розлючені яничари були у Салоніках, на боротьбу з ними був відряджений Юсуф-бей, син відомого румелійського аяна Ісмаїл-бея Сереслі, якому султан довіряв особисто. Він був призначений мютеселлімом (довіреною особою валі⁶) Салонік. Юсуф-бей прибув до міста з добре озброєними військами, до складу яких входили переважно албанці. Він вжив максимально жорсткі заходи для боротьби з яничарами і цим самим змусив їх змиритися з його владою над ними та скласти зброю. Схожими методами боролися з ними і в інших містах, в результаті виступи провінційних яничар були придушені, а тим часом велася боротьба проти столичних.

Готуючись до проведення військової реформи, Махмуд II розпочав пошуки людей на посади садразама (великого візира) і аги яничарів. Падишах шукав вірних собі людей з лав яничар, з цією метою він часто міняв агу яничарів і прагнув мати яничарському корпусі своїх прихильників [24, 523].

У лютому 1823 р. Махмуд II призначив на пост яничарського аги Хюсейн-пашу, який був вихідцем із середовища яничарських уста⁷. Новий ага відразу продемонстрував своє негативне ставлення до бунтівних яничар. У першу чергу він розпочав боротьбу проти найбільш відомих яничарських бунтівників, з якими був знайомий особисто. Хюсейну вдалося стратити та вислати з Стамбулу значну частину бунтівних яничарів. Яничари гостро реагували на вжиті Хюсейн-пашею заходи. У результаті до початку 1824 р. заворушення серед яничарів ще більш посилювалися [3, 33]. Здогадуючись про приховані наміри султана та відчуваючи загрозу своєму існуванню, яничари вимагати звільнення ряду посадових осіб, в яких підозрювали прихильників реформ.

На початку 1824 р. яничари стали відкрито проявляти ознаки свого невдоволення, вираженням чого були неодноразові спроби ямаків⁸ та яничарів підпалити арсенал. Пожежа була вчасно ліквідована, вдалося зловити близько 50 осіб, підозрюваних в підпалі [8, 1023]. Така поведінка яничар не могла залишитися без уваги столичного населення. Народ був збентежений та незадоволений тим, що уряд витрачав кошти на спорядження армії, а греки здобували над османською армією і флотом одну перемогу за іншою.

Репресії Хюсейн-паші дали свої результати, сучасники цих подій відзначали: «Яничари вже зовсім не ті, які були раніше, вони непомітно доведені до такого стану – безсилля і покори, що вже ніхто їх не боїться» [9, 1060]. Зухвала поведінка яничарів, що стала особливо нестерпною в останні роки та успіхи регулярної єгипетської армії в Морей вплинули на настрої різних верств турецького населення. Розвиток військових подій в Греції став найпереконливішим доказом на користь реформ.

Приступаючи до реформи у військовому устрої Османської імперії, Махмуд II сподівався на підтримку губернатора Єгипту Мехмеда Алі-паші, який провів ряд реформ та зумів організувати слухняну армію в Єгипті. Однак єгипетський паша прагнув до незалежності, він хотів самостійно керувати Єгиптом. Султан здогадувався, що в плани Мехмеда Алі-паші взагалі не входило сприяти посиленню османської армії. Але на певному етапі, поки спільні дії в Греції ще об'єднували турецьку і єгипетську армії, Мехмед Алі-паша міг бути зацікавлений у посиленні турецької армії. Тому було необхідно поспішити з реформами, поки відносини з Алі-пашею дозволяли розраховувати на його співпрацю [3, 48].

Становище, що склалося в Османській імперії в 1824–1825 рр., тобто напередодні реформи, певною мірою сприяло зміцненню позицій султана в його боротьбі за створення абсолютистської держави.

⁶ Валі – керівник області, провінції, віласту.

⁷ Уста (ашчибаши) – наймолодший яничарський офіцер, до обов'язків якого входило приготування їжі для вояків окремої орта.

⁸ Ямак – букв. «помічник», солдати допоміжних військ, які обслуговували гарнізони фортець і флотів.

Припинення підтримки яничарів з боку значної частини населення і пов'язане з цим посилення центральної влади зумовило невдачу яничарської змови, організованої в січні 1825 р. Організаторами цієї змови були декілька вищих яничарських офіцерів, що були пов'язані з астрологом султана, вони підготували до виступу чотири орта яничарів і, крім того, розраховували на підтримку багатьох своїх таємних прихильників [3, 50].

Бунтівники вже призначили день та час виступу, проте один з учасників змови, яничар двадцять третьої орта, зрадив їх, розповівши уряду весь план повстання. Ініціаторів змови затримали, близько 30 осіб стратили, а голову ордена бекташів вислали. Ага яничарів був звільнений, і до середини лютого 1825 р. рух яничар було придушено. Цей виступ ще раз довів необхідність вирішення яничарської проблеми.

Чергове повстання корпусу було викликано спочатку створенням нового постійного війська «Асакір-і мансуре-і Мухаммедіє» («Непереможної армії Мухаммеда»), а потім появою його підрозділів перед яничарськими казармами. У ніч на 15 червня 1826 р. яничари прийняли виклик. На Етмейдани (М'ясну площу) були виставлені полкові котли, в місті почалися погроми. Проти яничар виступило населення Стамбула і духовенство. Їх знищення було офіційно оголошено богоугодною справою, а смерть у битві з ними – подвигом за віру. Розправи тривали кілька днів, тіла бунтівників скидали в море. 17 червня 1826 р. під час зборів впливових сановників імперії була прийнята постанова про ліквідацію яничарського корпусу.

Висновки. До середини XV ст. корпус яничар зберігав свій військово-професійний характер, завдяки чому Османська імперія здобула свої найуспішніші військові перемоги. Але з часом корпус яничар почав деградувати, із дисциплінованого та добре навченого війська він перетворився на провідну політичну силу, що не могла захистити свою державу, став головним джерелом заколотів та змов, привласнив собі право садити на престол султанів. Причиною цього став їх відхід від основних і головних принципів його комплектування та функціонування. Дозвіл на шлюб та зарахування до корпусу їх синів спричинили внутрішній розкол корпусу. Разом з тим кожний охочий міг заплатити хабара і стати членом яничарського корпусу та отримати право на їх пільги. Згодом все це стало причиною неможливості держави регулярно та в повному обсязі виплачувати заробітну платню військовим.

Під час військових кампаній яничари все частіше відмовлялися іти в бій, а натомість займалися грабунками та підпалами. Такий стан армії спричинив чисельні військові поразки Османської імперії. До того ж яничари взяли собі за звичай влаштовувати повстання проти уряду, який не хотів виконувати їх вимоги. Врешті-решт, яничари поступово перетворилися на силу більш небезпечну для уряду та мирному населенню імперії, ніж для її внутрішніх та зовнішніх супротивників. Тривалий час яничари протистояли усім спробам влади покращити військове становище в імперії. Вони також протистояли утворенню нових військ, оскільки вважали їх своїми суперниками. І лише у 1826 р. уряд зумів спровокувати розкол між яничарами та провести військову реформу.

Список використаної літератури

1. Архив внешней политики Российской Федерации (АВПРФ), ф. 133, д. 2356, ч. I–II, л. 24, 52.
2. История Османского государства, общества и цивилизации : в 2 т. / под ред. Э. Ихсаноглу. – М., 2006. – Т. 1: История Османского государства и общества. – 602 с.
3. Клейнман Г. О. Армия и реформы. Османский опыт модернизации / Г. О. Клейнман. – М., 1989. – 158 с.
4. Мебде-и Канун-и Йеничери оджагы тарихи (История происхождения законов янычарского корпуса) / изд. текста, пер. с тур., коммент. и указ. И. Е. Петросян. – М., 1987. – 285 с.
5. Миллер А. Ф. Мустафа паша Байрактар. Оттоманская империя в начале XIX в. / А. Ф. Миллер. – М. ; Ленинград, 1947. – 507 с.
6. Миллер А. Ф. Разложение военно-ленной системы и попытка реформы в Турции в конце XVIII – начале XIX в. : Доклад на XXVI Международном конгрессе востоковедов / А. Ф. Миллер. – М., 1963. – 12 с.
7. Московские ведомости. – М., 1824. – 26 января.
8. Московские ведомости. – М., 1824. – 5 апреля.
9. Московские ведомости. – М., 1824. – 9 апреля.
10. Петросян И. Е. К истории создания янычарского корпуса / И. Е. Петросян // Тюркологический сборник. 1978. – М., 1984. – С. 191–200.
11. Петросян И. Е. Трактат о янычарах как источник по истории Османской империи начала XVII в. / И. Е. Петросян // Источниковедение и текстология средневекового Ближнего и Среднего Востока. – М., 1984. – С. 185–191.
12. Петросян И. Е. Янычарские гарнизоны в провинциях Османской империи в XVI–XVII вв. / И. Е. Петросян

- // Османская империя: система государственного управления, социальные и этнорелигиозные проблемы: сб. науч. статей. – М., 1986. – С. 66–71.
13. Петросян И. Е. Янычарский корпус в конце XVI – начале XVII века и первая попытка военной реформы в Османской империи / И. Е. Петросян // Восток. История и культура (Ю. Петросяну к 70-летию со дня рождения). – С.Пб., 2000. – С. 108–128.
 14. Срібняк І. В. Військова організація турків-османів (XIV–XVI ст.) / І. В. Срібняк. – К., 2010. – 15 с.
 15. Срібняк І. В. Кінні, артилерійські та спеціальні підрозділи корпусу капикулу в структурі османського війська / І. В. Срібняк // Наукові записки Національного університету «Острозька Академія». – Острог, 2011. – Вип. 17. – С. 306–317.
 16. Срібняк І. В. Оджак яничарів у структурі османської армії / І. В. Срібняк. – К., 2010. – 18 с.
 17. Срібняк І. В. Яничарський корпус османської армії (1362 р. – кінець XVI ст.): організація, комплектування, структура / І. В. Срібняк // Україна у Центрально-Східній Європі. – К., 2010. – Вип. 9–10. – С. 26–41.
 18. Финкель К. История Османской империи: Видение Османа / К. Финкель. – М.: Астрель, 2012. – 829 с.
 19. Чухліб Т. Козаки та яничари. Україна у християнсько-мусульманських війнах 1500–1700 років / Т. Чухліб. – К., 2010. – 446 с.
 20. Andreossy M. Constantinople et le Bosphore de Thrace pendant les annees 1812, 1813 et 1814 et pendant l'annee 1826 / M. Andreossy. – P.: T. Barrois et B. Duprat, 1828. – 525 p.
 21. Levy A. Military Reform and the Problem of Centralization in the Ottoman Empire in the Eighteenth Century / A. Levy // Middle Eastern Studies. – L., 1982. – Vol. 18, № 3. – P. 227–249.
 22. Mutlu Ю. Yenizeri Осарэнэп Kaldəgəlyöz ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati / Ю. Mutlu. – 1994. – 148 s.
 23. Shaw S. J. Some Aspects of the Aims and Achievements of the Nineteenth Century Ottoman Reformers / S. J. Shaw // Beginning of Modernization in the Middle East. – Chicago, 1968. – P. 29–39.
 24. Uzunçarıöz İ. H. Osmanlı Devleti Teюkiltətdən Kapəkulu Ocaklarə / I. H. Uzunçarıöz. – Ankara, 1984. – 632 s.
 25. Режим доступу: http://www.razlib.ru/istorija/iskusstvo_voiny_srednie_veka/p87.php.

Одержано редакцією 11.02.2014
 Прийнято до публікації 15.05.2014

Аннотация. *Дудар Р. В. Упадок и ликвидация янычарского корпуса. В статье анализируются предпосылки и причины, которые привели к упадку и ликвидации (1826 г.) корпуса янычар в Османской империи, установлены обстоятельства ухудшения боевых кондиций упомянутого корпуса, отражен внеказарменный быт янычар. Дана характеристика комплексу мероприятий султана Махмуда II, предназначенных предотвратить распространение деструктивных явлений в государстве.*

Ключевые слова: янычары, армия, султан, войско, Османская империя, восстание, бунт

Summary. *Dudar R. The Decline and liquidation of the janissary corps. To the middle of the 15th century the janissary corps kept their military professional nature, so that the Ottoman Empire got the most successful military victories. But with the passage of time the janissary corps began to deteriorate, it became a leading political force which could not protect their state. It was the main source of insurrections, revolts and conspiracies, janissaries arrogated to their authority to enthrone sultans. The reason for these was their departure from the fundamental and basic principles of its manning and functioning. Permission for marriage and enrolling their sons to the corps caused internal dissidence of the janissaries. At the same time everybody could pay graft and became the member of the janissary corps. Therefore, soon the state could not regularly and fully pay soldiers. The janissaries began to decline to fight. And as a result the Ottoman Empire suffered great defeats. They arranged different revolts against the government, which did not carry out their orders. Eventually, the janissaries gradually grew into the force which was more dangerous for the government and peaceful population of the empire, than for its internal and external opponents. For a long time the janissaries resisted all attempts of the government to improve the military situation in the empire. But in 1826 the Ottoman authority eliminated the janissary corps and conducted a military reform.*

Key words: janissaries, army, sultan, troop, the Ottoman Empire, revolt, insurrection

УДК 94 (477+438.41)

А. А. Котиченко

САРМАТИЗМ: ЕТНОСОЦІАЛЬНИЙ МІФ ШЛЯХЕТСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

У статті здійснено спробу з'ясувати сутність доктрини сарматизму, що набула поширення серед шляхти Речі Посполитої у XVI–XVII ст.; визначити суспільно-політичні передумови виникнення та поширення.

Ключові слова: сарматизм, Річ Посполита, шляхта